

Mária Terézia uralkodása

III. Károly (1711-1740) - bár még életében minden jelentősebb állammal elfogadtatta a Pragmatica Sanctiot, a leányági örökösödést (Magyarországon az 1722-1723-as országgyűlés cikkelyezte be); leánya, *Mária Terézia* (1740-1780) trónralépésekor mégis szinte azonnal kitör az osztrák örökösödési háború (1740-1748). Mivel III. Károlynak sokba került a Pragmatica Sanctio, leányára üres kincstárat hagyott, ezért Mária Terézia szorult helyzetében a magyar rendekhez fordult segítségért. 1741-ben a pozsonyi országgyűlésen 35 000 fős sereget szavaznak meg a nemesi birtok adómentességének törvénybeiktatásáért. Miután ezeket Mária Terézia megígéri, a rendek "életüket és vérüket" ajánlják fel. A királynő a magyarok megnyerésére még grófi, hercegi és bárói címeket adományoz a velük járó birtokokkal együtt, valamint Bécsben testőrséget alapít a magyar középnemesek számára.

A Habsburg birtokokra sokaknak fáj a foga: a franciák és a spanyolok a birtokok felosztását szeretnék; a bajor választófejedelem az osztrák trónt akarja; *II. Frigyes* porosz király viszont 1742-ben hadüzenet nélkül lerohanja és csatolja Sziléziát. Ezekután Anglia és Hollandia Ausztria mellé áll, a többi állam eláll követelésétől. Az osztrák örökösödési háború egészen 1748-ig elhúzódik, azonban a határok lényegesen nem változnak 1742-óta, azaz a háború után Poroszország megtartja Sziléziát, s Mária Terézia még Pármát is elveszti.

Mária Terézia nem nyugodott bele Szilézia elvesztésébe, és poroszellenes koalíciót hozva létre 1756-ban háborút indít Szilézia visszafoglalására (hétéves háború, 1756-1763), ami nem hozza meg számára a kívánt sikert: a háború végén Szilézia még mindig a poroszoké, de *II. Frigyes* megígéri, hogy Mária Terézia fiára, *II. József*re szavaz a császárválasztáson.

A hagyományosan rossz osztrák-francia kapcsolatok rendeződnek *Kaunitz Anton* párizsi követnek köszönhetően. Tehetségét felismerve Mária Terézia 1753-ban visszahívja, és kinevezi államkancellárrá. Kaunitz a francia felvilágosodás szellemében irányítja a birodalmat, de a cél egy centralizált összbirodalom. Ennek érdekében Kaunitz létrehozza az államtanácsot a kancellárián belül, amelynek feladta az uralkodónak tanácsokkal való ellátása és a birodalom irányítása.

1754-ben meghozzák a kettős vámrendeletet, ami a Habsburg gazdaságpolitikát, az összbirodalmi merkantilizmust szolgálja. A külső vámhatár az összbirodalomból igen magas vámokkal minden árut kívül tart, továbbá létrejön még egy belső vámhatár, ami Magyarországot szigeteli el a birodalom többi részétől. Mivel az örökös tartományoknak az ipara sokkal fejlettebb, mint Magyarországé, ezért a magyar iparcikkeket magas vámokkal illetik, viszont a magyar mezőgazdasági terményeknek alacsony a vámjuk, mert erre az örökös tartományoknak szükségük van. Ezzel Magyarország szerves része lesz a Habsburg-birodalomnak, mi leszünk az "éléskamra" egészen 1850-ig, amikor Alexander Bach megszünteti a kettős vámrendeletet. Ezzel erősödik Magyarország mezőgazdasági jellege, a mezőgazdaság mellett azonban fejlődik még a bányászat is, az ércekre az iparvidékeknek nagy szükségük van. 1767-ben saját beleegyezéséhez kötötte a pápai bullák kihirdetését, s ezzel jelentősen korlátozta a katolikus egyház önállóságát.

Általánossá válik a majorsági gazdálkodás és ezzel együtt a heti 3-4 nap robot, továbbá az állam állandóan növeli az adókat. Ezek a jobbágyok helyzetének romlását jelentik, parasztmegmozdulások törnek ki. Az 1750-es években a Délvidéken az állami adók növelése miatt, Horvátországban a földesúri terhek növekedése miatt. 1753-ban és 1755-ben a Körös-Maros vidékén tör ki parasztfelkelés, szintén a megnövekedett földesúri szolgáltatások miatt. 1764-ben a székelyeknek nem veszik figyelembe kiváltságaikat, és határőrszolgálatra akarják kényszeríteni őket. Amikor azonban ellenállnak, véresen megtorolják (madéfalvi vészedelem). Ezután a székelyek innen tömegesen települnek át Bukovinába. 1765-1766-ban Vas, Somogy és Zala megyékben törnek ki parasztmegmozdulások a nagy földesúri terhek miatt. A felkelők petíciót nyújtanak be Mária Teréziának, aki erre összehívja az

országgyűlést, de elutasítják a földesúri terhek egységesítését, mondván az úrbéri viszony csak a földesúr és a jobbágy dolga; ezért Mária Terézia felosztatja az országgyűlést, és 1767-ben kiadja az úrbárium rendeletét, ami szabályozza a földesúri szolgáltatásokat. Ezeket pedig a jobbágy haszonvétele után állapítják meg. Az egésztelkes jobbágyok (1 hold belső telek, 16-40 hold szántó, 4-15 hold rét, valamint közös földek rendelkezésére állnak) birtokosát évi 1 forint cenzus, kilenced, heti 1 nap ígás vagy 2 nap gyalogrobot és ajándék illeti "jelentősebb családi eseménykor". A rendelet célja az adóalany védelme, hogy az állam minél magasabb adókat szabhasson ki. Az urbáriumban megszabottak teljesítésére a rendelet 10 évet irányoz elő. A rendelet meghozatalát rendi tiltakozás követi, de evvel nem sokat törődnek, mert az 1760-as években egy még erőteljesebb centralizáció figyelhető meg.